

2011: MAGYAR ELNÖKSÉG AZ EURÓPAI UNIÓBAN

ERDŐS ANDRÉ

- *Elmélkedések* -

A 2011 első félévi magyar EU-elnökség, vagy pontosabban az Európai Unió Tanácsa hazánk általi elnöklése érthető okokból jelent számunkra fontos időszakot és kelt jogos érdeklődést országunkon belül. Az Unióba 2004-ben történt belépésünk óta ez az első alkalom, hogy Budapest egy ilyen tisztséget betölt. A mi régióinkban előttünk már a csehek és a szlovénok is betöltötték ezt a funkciót, ezúttal viszont nálunk lesz az elnöki kalapács, s ezért a magyarok figyelme erőteljesen ráirányul erre az eddig általunk még soha nem kóstitott feladatra. Közvetlen tapasztalataink erre vonatkozólag nincsenek, csupán közvetettek: beszélünk a korábbi EU-elnököt adó országok képviselőivel, no és a jelenlegi trió másik két tagjával, a spanyolokkal és belgákkal arról, miképpen lehet sikeresen menedzselni az uniós tevékenységet a szóban forgó hat hónap folyamán. Ismétlem, ez az információszerzés rendkívül fontos dolog, mert ilyen megbízást a magyar kormányok, a magyar diplomácia eddig még soha nem kapott. Brüsszeli és más tapasztalataink egyértelműen azt mutatják, hogy egy ilyen feladat végrehajtása embert próbáló vállalkozás. Aki követi a híreket, tudja, hogy mind saját országán belül, mind pedig az európai fővárosban, Brüsszelben igencsak szerteágazó munkát kell végeznie annak, aki betölti az EU elnökségi posztját. E munkának vannak szervezési, protokolláris vonatkozásai, amelyek mind „banánhéjak” is lehetnek: ha valahol elcsúszunk az egyiken, az nyomban rossz fényt vet elnökségi képességeinkre, valahogy úgy, amikor egy nagykövetség egy fontos hazai vendég aznapi programjaihoz kirendelt gépkocsija késve érkezik a megadott szálloda portájához. A bizonyítvány rögvest kiállítható, miszerint a szóban forgó külképviselet béna, képtelen ellátni feladatait...

Azonban az elnökségi munka leginkább reflektorfényben álló része éppen az Unió előtt álló érdemi feladatok fent már említett menedzselését érinti, azt a tevékenységet, amely a jelenleg 27-es család napirendjén szereplő igen sokrétű feladatok kezeléséről, koordinálásáról, a kompromisszumok felkutatásáról, az előrelépés lehetőségeinek okos kimunkálásáról szól. És ezen a téren jelentkezik nemcsak az adott tanácsi formációban elengedhetetlenül szükséges speciális – mezőgazdasági, kereskedelmi, környezetvédelmi, gazdaságfejlesztési, pénzügyi, foglalkoztatási, szociális, oktatási és egyéb – szaktudás, hanem például olyan emberi képességek szükségessége, hogy a várhatóan mozgalmas, vitákkal tarkított élénk tanácskozásokot, eszmecsereket ott elnöklő honfitársunk kellő módon vezesse, összefoglalja, ha kell, kezdeményezzen, hogy az ülések végeztével világos legyen, hol is állunk, milyen feladatokat kell még megoldanunk. És ehhez még egy elengedhetetlen adottság is megkívántatik: hogy az elnöki funkciókat betöltő vezető tisztségviselőink az EU valamelyik munkanyelvén, angolul vagy franciául képesek legyenek e kihívásnak a kívánt szinten megfelelni.

A fentiekben részletezett feladat emlékeztet arra a helyzetre, amelyben Magyarország találta magát, amikor 1992 novemberében az ENSZ Biztonsági Tanácsának soros elnöki feladatait látta el. A BT-nek, amely az akkor statisztikák szerint a korábbi évekhez képest soha olyan intenzíven nem ülésezett az „igazi” érdemi tevékenységet jelentő, zárt ajtók mögötti ún. informális konzultációk keretében, kezelnie kellett számtalan nemzetközi konfliktushelyzetet, mindennek előtt a délszláv válság által felszínre hozott drámai problémákat. S egyáltalán nem volt mindegy, hogy a testület tagjainak sokszor szenvedélyes, nézeteltéréseket sem nélkülöző tárgyalásait magyar részről az elnöki székben hogyan tudják – és természetesen nem magyar nyelven - mederben tartani, összefoglalni, hogy az asztaltól felállva, mind a tizenöt BT-tag tudja, honnan folytatjuk majd a vitákat, milyen lépések vizsgálata szükséges az adott témában való továbblépéshez. Toutes proportions gardées – mondanák franciául, mert hiszen, még ha ez a korábbi BT-est is áll legközelebb ahhoz, ami a magyar közigazgatásra vár a most beindult félévben, mégis jóval összetettebb napirendről, jóval több résztvevőről, jóval hosszabb időtartamról fog szólni számunkra ez a történet az Európai Unióban.

Apropó Biztonsági Tanács: mint ismeretes, hazánk a 2012-13-as időszakra megpályázta a BT egyik nem állandó helyét. Nos, véleményem szerint EU-ENSZ viszonylatban magyar részről egy nem szerencsés időzítésről van szó. Amellett, hogy az ENSZ kelet-európai regionális csoportja számára biztosított egyetlen nem állandó BT-helyért ebben az időszakban négy (!) térségbeli állam is verseng és már emiatt is korábban és intenzívebben kellett volna a szerteágazó magyar lobbizást megkezdeni, BT választási kampányunk legfontosabb, legkritikusabb időszaka éppen az amúgy is nagy energiákat igénylő EU-elnökségünk idejére, 2011 első felére esik. Az ENSZ Közgyűlése a BT-tagjelöltek ügyében 2011 októberében szavaz. Addigra kell meggyőznünk a világszervezet minél több tagállamát, hogy az őszi szavazáson ránk adja voksát. Ez éppenséggel az az időszak, amely uniós elnöki tevékenységünk okán a legnagyobb kihívást jelenti és a legigényesebb munkát követeli a magyar diplomáciától. És nyilvánvaló, hogy a fő figyelem, a prioritások egyértelműen az EU-elnökség térfelén lesznek. Ez teljesen érthető, de a BT-ügyek és az EU-feladatok közötti időbeli egybeesésből, a gyakorlatilag szimultán erőfeszítésekből fakadó nehézségekre korábban kellett volna felfigyelni.

A fenti időzítés kapcsán ugyanakkor hallani olyan okfejtéseket is, miszerint EU-elnökségünk (megelőlegezett) sikere hozzájárul majd BT-pályázatunk eredményességéhez. Ismerni kell a 192 tagállamból álló világszervezet működését, jellegzetességeit, hogy tisztában legyünk azzal: az ENSZ-ben nemigen tudják, nemigen tartják számon, hogy egy adott félévben az EU-ban éppen melyik ország tölti be a soros elnöki funkciót. S ha egy szűkebb kör ezzel netán tisztában is van, nagy képzeletbeli ugrást kell tennünk, hogy a közgyűlési szavazási magatartások terén kapcsolati összefüggést képzeljünk egy – reményeink szerint eredményes – EU-elnökség és egy „emiatt megérdemelt” magyar BT-pályázat sikere között. Arról már nem is szólva, hogy a közelmúltban életbe lépett Lisszaboni Szerződés következtében a soros EU-elnökök, így Magyarország is, a nemzetközi szervezetekben képviselt közös kül- és biztonságpolitika terén jelentősen csökkentett, jóval kevésbé „látványos” szerepet fognak betölteni, mint az eddigi EU-elnököket adó államok. Tehát az ENSZ-ben még kevésbé lesz kitapintható, lemérhető egy soros EU-elnököt adó ország teljesítménye a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, a konfliktusok kezelése, a globális kihívások terén, legyen az az elefántcsontparti válság, a szudáni népszavazás, a haiti földrengés következményei, a klímaváltozásokkal kapcsolatos vállalások, az iráni vagy észak-koreai nukleáris tevékenységre vonatkozó diplomáciai tárgyalások kérdése vagy más témakörök.

Összességében tehát az EU-elnökség egy adott ország számára az ENSZ-ben nemigen jelent sem különösebb előnyt, sem kifejezett hátrányt, ha netán időközben megpályázza magának a földrajzi csoportja számára megüresedő BT-helyet. Ami nem jelenti azt, hogy - kissé későn beindult - ENSZ-lobbizásunk során a magyar diplomácia ne hívhatná fel partnerei figyelmét az általa betöltött uniós pozíció fontosságára, ne élhetne EU-elnökségünk eredményeinek ENSZ-beli bemutatásával, demonstrálандó, hogy képviselőink aktív és hatékony részt tudnak vállalni az államközi kapcsolatok kérdéseinek multilaterális fórumokon való megvitatásában.

Egyébként az Európai Unió szóba hozása az ENSZ-ben folyó beszélgetéseken annál is inkább aktuális, mivel éppen a magyar EU-elnökség idején érhet révbbe egy olyan, az Unió által múlt év őszétől, az Európai Külügyi Szolgálat felállítása kapcsán szorgalmazott javaslat, amely az eddigitől eltérő, minőségileg magasabb státuszt biztosítana az Európai Uniónak a nemzetközi szervezetekben, így az ENSZ-ben is. Ahhoz, hogy ez megvalósuljon, számos további egyeztetésre lesz szükség e szervezetek tagállamaival. Azonban hozzá kell tennünk, hogy – mint fentebb már jeleztük, - e tevékenységet már nem a soros EU-elnök fogja irányítani.

A most induló félévben hazánknak nagy lehetősége lesz nemcsak részt venni abban a tevékenységben, amelyet az Európai Unió vázolt fel magának a napirendjén szereplő számos kérdésben, mindenek előtt az uniós gazdasági kormányzás kapcsán, hanem soros elnöki funkciójából fakadóan – a külügyeket érintő fent említett korlátok figyelembe vételével - irányítani is tudja majd azt. Öröndetes tény, hogy az itt-ott korábban jelentkező megnyilvánulásokkal szemben ma már egyértelművé és uralkodóvá vált az a szemlélet, miszerint a ránk váró féléves tisztség elsősorban nem egy nemzeti, hanem egy közösségi munkaprogram szolgálatát jelenti, amelybe viszont jól illeszkedhetnek bele olyan témák, amelyek bennünket közelebről is érinthetnek. Ezt kell vezérfonalnak tekinteni, s itt lehet bebizonyítani, hogy jó menedzserek, az európai politikai projekt hatékony szolgálói tudunk lenni.

Az EU-elnökség nagyszerű alkalmat kínál arra is, hogy saját, hazai közönségünk számára is bizonyítsuk: Magyarország nem a levegőben lóg, Európa része, s tovább menve ezen a logikai láncon, az „old continent” is csupán a világ egyik alkotó eleme. Tehát ki kell tekintenünk a külvilágra, szélesre kell tárni azt az ablakot, ahonnan földgolyónk minden égtája belátható. Kishazánkban mindenkinek tudatában kell lennie azzal, hogy a világ nem Battonyánál kezdődik és nem Sopronnál ér véget! Ennek kapcsán jegyzem meg: jó lenne, ha vezető tisztségviselőink publikus megnyilvánulásainak háttérében nemcsak EU-elnökségünk félévében, hanem állandó jelleggel a magyar trikolor és a csillagos kék EU-zászló közösen lenne látható!

Amikor annak idején Magyarország kopogtatni kezdett az Európai Unió ajtaján, éreztem, az EU-ba való belépésünk egyik előnye, pozitív haszna abban rejlik majd, hogy mintegy rákényszerít bennünket a planetáris módon való gondolkodásra, hiszen az Unió is ilyen „univerzalista” politikát folytat a világ négy sarka irányába. Ez az orientáció azóta nemcsak megerősödött, de – közös munka, viták és egyezségek révén - konkrét testet is öltött az európai integrációban. Nem állíthatom, hogy az ilyen tág horizontokban való gondolkodás egyértelműen gyökeret vert volna hazánkban, hiszen most is vannak jó néhányan, akik a Duna-Tisza között valamiféle légi térben képzelik el: mintha a fejüket a homokba dugva képesek lennének tudomást sem venni a körülöttük zajló mozgalmas, precedens nélküli kihívásokkal terhes világunk eseményeiről. Nos, a következő félév a lehető legjobb, szinte ezüst tálcán kínált lehetőség e képtelen mentalitás cáfolatára, s egyszersmind az Európai Unióban e téren játszandó magyar szerepnek a közvélemény számára történő bemutatására.

Tapasztalatból tudjuk, mennyire fontos a kapott feladatok- mint például az Európai Unió Tanácsának soros elnöksége - sikeres elvégzéséhez, vagy a választható funkciók - mint például az ENSZ Biztonsági Tanácsának nem állandó tagsága - elnyeréséhez a külvilág felé sugárzott megfelelő presztízs, a pozitív országgép. Ez az EU elnöki tisztségében nagymértékben megkönnyítheti számunkra nemcsak a közvetítést, a hatékony kompromisszumkeresést és az álláspontok eredményes egyeztetését, hanem az országunk geopolitikai helyzetéből fakadó érdekek, törekvések előbbre vitelét is, mint például a Duna-stratégia, a Keleti Partnerség, a romastratégia, az energia vagy a bővítés kérdései, hiszen ezekre úgy tekintünk, mint az egész Unió számára alapvetően fontos témakörökre. Ellenkező esetben viszont mindez nehezebben, kedvezőtlenebb, bizalmatlanabb viszonyok között, kevésbé kooperatív légkörben, jóval kisebb hatékonysággal valósítható meg.

A most induló félévben az EU közös étlapján az Európa jövőjének alakulását befolyásoló elképzelések, javaslatok keretében helyet kaptak olyan tételek is, melyek számunkra sajátos jelentőséggel bírnak, s ahol nemcsak soros elnöki funkcionkból fakadóan, hanem egyéb szempontok miatt is különleges felelősséggel és, nem mellékesen, kellő tájékozottsággal léphetünk fel. Ezeket a komparatív előnyöket is fel kell használnunk ahhoz, hogy 2011 első felén túl még hosszú ideig egy korrekt, jól menedzselte, hatékony magyar elnökség maradjon meg az Európai Unió emlékezetében.

*

www.southeast-europe.org
see@southeast-europe.org